

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประเทศด้วยการพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม และมีการกระจายโรงงานอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น ผลกระทบจากการพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรม ภายใต้การส่งเสริมการลงทุนทั้งในประเทศและนอกประเทศ ก่อให้เกิดแรงงานเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก มีจำนวนผู้ใช้แรงงานมากขึ้น ตลอดจนเครื่องมือ เครื่องจักรมีความซับซ้อนมากขึ้น และนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมควบคู่กับการใช้แรงงานของคนงานเพื่อเพิ่มผลผลิตและกำไรของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และเพื่อเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากขึ้น เช่น ปัญหาการไม่ชำนาญงาน ปัญหาการทำงานที่ไม่ตรงความรู้และความสามารถเป็นต้น

นอกจากนี้วิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป พฤติกรรมสุขภาพและสถานะสุขภาพอนามัยก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นการเปลี่ยนแปลงเห็นได้ชัดเจนในด้านสุขภาพอนามัยได้แก่ อัตราป่วย อัตราตายด้วยโรคติดต่อหลายชนิดในอดีตลดลงมาก จนบางโรคหมดสิ้นไปจากสังคมไทย เช่น โรคเรื้อน โรคพยาธิ โรคคุดทะราด แต่ยังมีโรคภัยที่เป็นปัญหาเรื้อรัง เช่น ไข้มาเลเรีย วัณโรค และปัญหาที่มีโอกาสเสี่ยงที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น โรคเท้าช้าง คนไทยไม่ว่ายุคสมัยก็ต้องเจ็บป่วย และล้มตายจากภาวะหรือโรคที่ป้องกันได้ อันเกิดจาก 1) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เช่น โรคหลอดเลือด โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคเครียด โรคมะเร็ง ซึ่งเป็นโรคที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่สามารถป้องกันได้ 2) พยาธิสภาพทางสังคมที่ทำให้มีกลุ่มเสี่ยงและความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเพิ่มขึ้น เช่น โรคเอดส์ อุบัติเหตุ อาชญากรรม ยาเสพติด โรคจากมลพิษ โรคจากการประกอบอาชีพ เช่น พิษสารกำจัดศัตรูพืช โรคซิลิโคสิส (ฝุ่นหิน) โรคบิสสิโนสิส (ฝุ่นฝ้าย) พิษจากสารตะกั่ว หรือสารพิษตกค้างต่างๆ 3) ภาวะโลกไร้พรมแดนในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดความเสี่ยงเพิ่มขึ้นจากโรคระบาดที่มาจากต่างประเทศ โรคติดต่อที่มากับแรงงาน การอพยพหรือการเดินทางข้ามพรมแดน รวมทั้งโรคติดต่อตามฤดูกาล เช่น ไข้มาเลเรีย ไข้เลือดออก วัณโรค โรคมือเท้าปาก การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร ทำให้การพัฒนาสุขภาพมีความหลากหลายและยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ประชากรวัยแรงงานอายุ 13 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นจาก 44 ล้านคน ในปี 2537 เป็น 47.2 ล้านคน ในปี 2541 (ร้อยละ 77.1 ของประชากรทั้งหมด) ประชากรในวัยแรงงานต้องเผชิญภาวะเสี่ยงจากการประกอบอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานนอกระบบและแรงงานภาคเกษตรกรรมที่ต้องทำงานหนัก สุขภาพกายและจิตใจเสื่อมโทรม เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงานที่สำคัญ คือ โรคพิษสารกำจัดศัตรูพืช พิษสารไอระเหย โรคปอดจากฝุ่นการทำงาน อุบัติเหตุจากการทำงานและพิการ ต้องเผชิญกับความเครียดจากการทำงาน แรงงานบางส่วนยังถูกละเลย ขาดการคุ้มครองจากภาครัฐและสังคม(คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2544)

ในปี 2548 มีสถานประกอบการทั่วประเทศ 353,547 แห่ง มีผู้ประกันตน(คนงาน)ในกองทุนประกันสังคม 7,999,016 คน พบว่ามีอัตราเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ คิดเป็น 981.59 ทุพพลภาพ 3.60 และตาย 23.82 ต่อประชากรแสนคน และจังหวัดขอนแก่น มีสถานประกอบการจำนวน 5,303 แห่ง มีผู้ประกันตนในกองทุนประกันสังคม 94,901 คน ซึ่งในจำนวนนี้มีคนงานประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานโดยจำแนกตามความร้ายแรงพบว่า มีอัตราตาย ร้อยละ 0.04 สูญเสียอวัยวะบางส่วน ร้อยละ 0.01 ทำงานไม่ได้ชั่วคราว ซึ่งมีการหยุดงานเกิน 3 วัน ร้อยละ 0.01 และหยุดงานไม่เกิน 3 วัน ร้อยละ 0.05 (สำนักงานกองทุนเงินทดแทน สำนักงานประกันสังคม, 2548) สำหรับบริษัท บ้านไผ่ยูเนี่ยนการ

เม้นท์ จำกัด อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จากการสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยของพนักงานที่ทำงานในบริษัท 3 ปี ย้อนหลัง พบว่า มีพนักงานประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานทั้งหมดในปี 2545, 2546 และ 2547 จำนวน 84 ราย 65 ราย และ 72 รายตามลำดับ เมื่อจำแนกตามประเภทของการประสบอันตรายหรือการเจ็บป่วย พบว่า อุบัติเหตุจากการทำงานมีจำนวนมากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 40.08 38.58 และ 42.54 ตามลำดับ ซึ่งอุบัติเหตุที่พบโดยส่วนใหญ่ได้แก่ ถูกวัตถุมีคมบาด คิดเป็นร้อยละ 15.11 18.47 และ 23.74 ตามลำดับ สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุเกิดจากความประมาทของคนงาน (บริษัท บ้านไผ่ยูนิเวนการเม้นท์ จำกัด, 2548)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นโดยผู้วิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน ของพนักงานในบริษัท บ้านไผ่ยูนิเวนการเม้นท์ จำกัด อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน พบว่า การทำงานของพนักงานต้องเกี่ยวข้องกับเครื่องจักรตลอดเวลา เคยได้รับอุบัติเหตุจากการทำงานร้อยละ 21.01 และจากการวิเคราะห์พฤติกรรมของพนักงาน พบว่า พนักงานขาดความรู้เรื่องอุบัติเหตุจากการทำงาน ร้อยละ 32.1 พนักงานไม่ใช้เครื่องป้องกันอันตรายเลยร้อยละ 61.1 พนักงานไม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องจักรที่ปฏิบัติงานอยู่ ร้อยละ 36.7

จากแนวคิดความสามารถของตนเอง ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล ซึ่งบุคคลจะกระทำพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถตนเองว่าจะทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ และความคาดหวังในผลลัพธ์ใด ในผลที่จะเกิดจากการกระทำพฤติกรรมดังนั้นผู้ที่มีการรับรู้ความสามารถตนเองสูง จะส่งผลต่อความสำเร็จของบุคคลโดยที่บุคคลกล้าเผชิญต่อปัญหาต่าง ๆ แม้กระทั่งล้มเหลว หรือสิ่งที่ยากจะพยายามทำให้สำเร็จ โดยมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นสูง (Bandura, 1994) และแรงสนับสนุนทางสังคมได้แก่ แรงสนับสนุนในด้านข้อมูล ข่าวสาร แรงสนับสนุนด้านทรัพยากร แรงสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่า และแรงสนับสนุนทางด้านอารมณ์ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการแสดงออกถึงการยกย่องและเห็นคุณค่าของบุคคล โดยการนำแรงสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานนั้นจะทำให้พนักงานและองค์กรเกิดความตระหนักในด้านการป้องกันอุบัติเหตุมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำรูปแบบและกลวิธีที่จะดำเนินการส่งเสริมให้พนักงานบริษัท บ้านไผ่ยูนิเวนการเม้นท์ จำกัด มีความสนใจ และใส่ใจในการดูแลสุขภาพของตนเองให้ปลอดภัยจากการประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน โดยมีการป้องกันตนเองขณะทำงานก่อนและหลังจากการปฏิบัติงาน โดยการให้พนักงานมีการรับรู้ความสามารถของตนเอง การสนับสนุนในด้านข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ การให้คำแนะนำ ปรึกษา ตลอดจนการจูงใจ และกระตุ้นเตือน เมื่อเกิดความปลอดภัยในการทำงานย่อมส่งผลให้พนักงานเกิดความสุขกายสบายใจ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดจนส่งผลต่อการลดภาวะเสี่ยงของการเกิดอุบัติเหตุ การเพิ่มผลผลิต และสร้างรายได้ให้แก่โรงงานต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

การประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองและ แรงสนับสนุนทางสังคมจะทำให้พนักงานมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุจากการทำงานดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 วัตถุประสงค์ทั่วไปการวิจัย

เพื่อศึกษาโปรแกรมสุขศึกษา โดยการประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองและแรงสนับสนุนทางสังคมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุจากการทำงานของพนักงานในบริษัท บ้านไผ่ยูเนี่ยนการ์เมนต์ จำกัด อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.3.2 วัตถุประสงค์เฉพาะการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนกับหลังการทดลองและเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองในเรื่องต่อไปนี้

- 1.3.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.3.2.2 การรับรู้ในความสามารถตนเองในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.3.2.3 ความคาดหวังในผลลัพธ์ของการปฏิบัติเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.3.2.4 การปฏิบัติตัวในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

ภายหลังการประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองและแรงสนับสนุนทางสังคมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานของกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องต่อไปนี้

1.4.1 หลังการทดลองพนักงานกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยของคะแนนมากกว่าก่อนการทดลองในเรื่องต่อไปนี้

- 1.4.1.1 ความรู้เกี่ยวกับอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.4.1.2 การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.4.1.3 ความคาดหวังในผลลัพธ์ในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.4.1.4 การปฏิบัติตัวในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน

1.4.2 หลังการทดลองพนักงานกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยของคะแนนที่เปลี่ยนแปลงไปมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบในเรื่องต่อไปนี้

- 1.4.2.1 ความรู้เกี่ยวกับอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.4.2.2 การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.4.2.3 ความคาดหวังในผลลัพธ์ในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 1.4.2.4 การปฏิบัติตัวในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาผลของการประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองและ แรงสนับสนุนทางสังคมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน ของพนักงานบริษัท บ้านไผ่ยูเนี่ยนการ์เมนต์ จำกัด ตำบลบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น และมีกลุ่มเปรียบเทียบ คือบริษัท เฟื่องฟ้าการ์เมนต์ จำกัด ตั้งอยู่ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีลักษณะทางสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติงาน ของพนักงานภายในโรงงานคล้ายกัน ศึกษาในช่วงเวลาเดือน ธันวาคม 2548 ถึง เดือน มีนาคม 2549

1.6 ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยต้องการไม่ให้เกิดการ Contaminate ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ จึงเลือก กลุ่มเปรียบเทียบ คือบริษัทเพื่อฟ้การเม้นท์ จำกัด ที่มีสภาพใกล้เคียงกันแต่หลังจากการทดสอบก่อน (Pretest) พบว่า พนักงานในบริษัท บ้านไผ่ยูเนี่ยนการเม้นท์ จำกัด ซึ่งเป็นกลุ่มทดลองมีความรู้ การรับรู้ ความสามารถของตนเองและความคาดหวังในผลลัพธ์การปฏิบัติ และการปฏิบัติตัวการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน ดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ดังนั้นในการวิเคราะห์ข้อมูลจึงวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนที่เปลี่ยนแปลงไป เพิ่มเติมจากสมมติฐานและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.7 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. อุบัติเหตุจากการทำงาน หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดคิดซึ่งเกิดขึ้นจากการทำงานในหน้าที่ ขณะปฏิบัติงานของพนักงานในบริษัท บ้านไผ่ยูเนี่ยนการเม้นท์ จำกัด โดยเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการบาดเจ็บ และพนักงานสามารถทำงานได้ต่อหรือก่อให้เกิดการบาดเจ็บร้ายแรง พนักงานจำเป็นต้องหยุดงานอย่างน้อย 1 วัน เกิดความพิการ ทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต หรือทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินและสูญเสียเวลา

2. พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน หมายถึง ความรู้ การรับรู้ในความสามารถของตนเอง ความคาดหวังของผลลัพธ์ในการปฏิบัติตัวและการปฏิบัติตัวในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน ของพนักงาน

3. ความรู้เกี่ยวกับอุบัติเหตุจากการทำงาน หมายถึง ความเข้าใจของพนักงานที่มีต่อเรื่องอุบัติเหตุจากการทำงานและการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน ซึ่งพนักงานได้รับความรู้เรื่องอุบัติเหตุจากการทำงาน และการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน จากการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้จากผู้วิจัย โดยวัดความรู้จากแบบสอบถามของผู้วิจัย

4. ความสามารถของตนเอง หมายถึง การที่พนักงานมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานด้วยความสามารถของตนเอง

5. การรับรู้ความสามารถตนเองในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน หมายถึง การตัดสินใจ ความสามารถของตนเองในการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุจากการทำงานด้วยตนเองที่ถูกต้องในด้านการแต่งกายอย่างถูกระเบียบเหมาะสม เช่น การสวมรองเท้าผ้าใบหุ้มส้น การจัดวางอุปกรณ์ สิ่งของในขณะปฏิบัติงาน และเก็บอย่างเป็นระเบียบหลังจากการเลิกใช้งาน การสวมเครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคลทุกครั้งในขณะปฏิบัติงาน เช่น การใช้ปลั๊กลดเสียง การตรวจสอบเครื่องมือ เครื่องจักรก่อนและหลังการปฏิบัติงานทุกครั้ง หรือการหยุดเครื่องมือ เครื่องจักร เมื่อเกิดเหตุขัดข้องก่อนทำการตรวจสอบหรือซ่อมแซม และการไม่หยอกล้อกับเพื่อนร่วมงานในขณะปฏิบัติงาน ตลอดจนมีความระมัดระวังขณะปฏิบัติงาน

6. ความคาดหวังในผลลัพธ์ของการปฏิบัติตัว หมายถึง ความรู้สึกเชื่อมั่นในผลลัพธ์ของการปฏิบัติตนที่ถูกต้องในด้านการแต่งกายอย่างถูกระเบียบเหมาะสม เช่น การสวมรองเท้าผ้าใบหุ้มส้น การจัดวางอุปกรณ์ สิ่งของในขณะปฏิบัติงานและเก็บอย่างเป็นระเบียบหลังจากการเลิกใช้งาน การสวมเครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคลทุกครั้งในขณะปฏิบัติงาน เช่น การใช้ปลั๊กลดเสียง การตรวจสอบเครื่องมือ เครื่องจักรก่อนและหลังการปฏิบัติงานทุกครั้ง หรือการหยุดเครื่องมือ เครื่องจักร เมื่อเกิดเหตุขัดข้องก่อนทำการตรวจสอบหรือซ่อมแซม และการไม่หยอกล้อกับเพื่อนร่วมงานในขณะปฏิบัติงาน ตลอดจนมีความระมัดระวังขณะปฏิบัติงาน

7. การปฏิบัติตัวในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน หมายถึง การกระทำของพนักงานในการป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ได้แก่ การแต่งกายอย่างถูกระเบียบเหมาะสม เช่น การสวมรองเท้าผ้าใบหุ้มส้น

การจัดวางอุปกรณ์ สิ่งของในขณะปฏิบัติงานและเก็บอย่างเป็นระเบียบหลังจากการเลิกใช้งาน การสวมเครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคลทุกครั้งในขณะปฏิบัติงาน เช่น การใช้ปลั๊กลดเสียง การตรวจสอบเครื่องมือเครื่องจักรก่อนและหลังการปฏิบัติงานทุกครั้ง หรือการหยุดเครื่องมือ เครื่องจักร เมื่อเกิดเหตุขัดข้องก่อนทำการตรวจสอบหรือซ่อมแซม และการไม่หยอกล้อกับเพื่อนร่วมงานในขณะปฏิบัติงาน ตลอดจนมีความระมัดระวังขณะปฏิบัติงาน

8. แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การให้การสนับสนุนการให้ข้อมูลข่าวสารแก่พนักงานกลุ่มทดลองโดยการจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องอุบัติเหตุจากการทำงานและการป้องกัน การสาธิตการป้องกันอันตรายส่วนบุคคล การสนับสนุนทางอารมณ์โดยการกระตุ้นเตือนและการให้การดอวยพร การให้รางวัล และการให้กำลังใจจากหัวหน้างาน และผู้วิจัย

9. บริษัท บ้านไผ่ยูเนี่ยนการมันท์ จำกัด หมายถึง โรงงานที่ประกอบกิจการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อส่งออกจำหน่ายต่างประเทศและในประเทศ และพนักงานในโรงงานต้องมีการใช้เครื่องจักรในการผลิต

10. พนักงาน หมายถึง พนักงานที่ปฏิบัติงานแผนกผลิตในบริษัทบ้านไผ่ ยูเนี่ยนการมันท์ จำกัด และได้รับค่าจ้างตามสัญญาจ้างของโรงงาน

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานแก่สถานประกอบการและโรงงานอื่นๆ

2. เพื่อนำผลงานวิจัยไปพัฒนาการจัดทำนโยบายของจังหวัด ด้านอาชีวอนามัยและกำหนดมาตรฐานของโรงงาน เพื่อความปลอดภัยของพนักงานในบริษัทอื่นต่อไป